

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Трофімцова Ю. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Куліш А. М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Станом на сьогоднішній день успішне поступове проходження приватизаційних процесів, які тривають в Україні неможливе без попереднього планування, формування програм приватизації та, відповідно, перегляду результатів приватизації.

Перегляд результатів приватизації з боку держави – явище природне для будь-якого суспільства, що проводить реформу системи власності. Ця процедура відбиває функцію держави, яка зобов'язана стежити за законністю проведення продажів державного майна і контролювати виконання умов його подальшого використання [1]. Вона цілком вкладається в стандартні механізми судового переслідування осіб, що скоїли доведений кримінальний злочин або порушили приватизаційне законодавство, а також у випадку вирішення спорів, які виникають між державою і покупцями при невиконанні укладених угод купівлі-продажу об'єктів. Отже, якщо приватизація як процес реформування пройшла невдало, то держава повинна мати важелі для виправлення становища [3, с. 60].

Початком приватизації в Україні вважається 1992 р., коли Верховна Рада прийняла пакет приватизаційного законодавства. Приватизація в Україні, з одного боку, стала однією з основних складових ринкових реформ у країні, з другого - сприяла формуванню такої економіки, яку, в остаточному підсумку, не сприйняло українське суспільство. Олігархічний капітал призвів до значного розшарування суспільства, утворивши полюси бідності й над багатства [4].

Перша команда реформаторів, яка формувала приватизаційну політику, розраховувала на швидке проведення зміни форми власності в країні – не більше ніж за 3-4 роки. Але сталося не так. Реальний процес приватизації в Україні проходив значно повільніше, ніж у більшості інших постсоціалістичних країнах. Для нього характерними були численні зупинки й тимчасові обмеження [4].

Перегляд результатів приватизації, який розпочався в Україні після перемоги помаранчевої революції, проходив як політичний процес. Він і не міг проходити в іншому варіанті. Це була реакція на той виклик, який породила сама практика української приватизації. Її результати критично порушили баланс інтересів у суспільстві. А резонансний негативний вигляд притягував збуджену під час революції суспільну увагу. Конкретний формат, в якому почала реалізовуватися ревізія прав власності в Україні, одержав назву «реприватизація» [3, с. 65].

Українська реприватизація в буквальному перекладі - це повернення приватизованих об'єктів у державну власність з метою подальшого чесного перепродажу. В силу цього, каральні дії спрямовувалися проти покупців – великих бізнес-груп, наближених до старої влади, а не проти продавців – державних органів, які здійснювали «замовний» розпродаж державного майна. Для реприватизації як політичної акції не було створено спеціальної законодавчої бази. Жоден із запропонованих законопроектів не був прийнятий парламентом. Реприватизація почала реалізовуватися в рамках стандартного судового розгляду законності продажу державних об'єктів. І зразу виявилася недостатньою обвинувальна база. Остання була проголошена як політичний лозунг. Це – придбання державних об'єктів за заниженими цінами або при обмеженій конкуренції, що важко довести, оскільки не було формального порушення

процедури індивідуальної приватизації. Тіньові ж домовленості за часом було проблематично виявити. До того ж, політичним завданням для судів було не визнання винного, а одержання рішення про повернення приватизованого об'єкта у державну власність [2].

Як засвідчує світовий досвід, необхідність проведення перегляду результатів приватизації - це є обов'язковою складовою загальної трансформації всіх посткомуністичних країн, де інституціональні позиції в економіці посів олігархічний капітал.

Аналіз практики України та порівняння її зі світовим досвідом і рекомендаціями дає можливість визначити загальні риси механізму перегляду результатів приватизації в прийнятній для суспільства та безпечній для економіки формі. Передусім необхідна докорінна зміна формату. Від обвинувального за характером способу перегляду результатів несправедливої приватизації необхідно перейти до процесу легітимації прав власності, набутих в ході приватизації. Легітимація приватизації – це процес, в результаті якого суспільство визнає і приймає результати роздержавлення великої власності на території країни, а сам інститут власності стає шанованим і непорушним [3, с. 85].

Необхідно чітко визначити різні за своїм змістом процеси перегляду результатів приватизації. Серед них можна виділити три типи:

- Перші два – це спори господарюючих суб'єктів і переслідування державою порушників закону. Ці два процеси перебувають у межах існуючого правового поля і ніякого відношення до реприватизації не мають.
- Третій тип – це, власне, реприватизація, що виникла в Україні як політичний процес, з нечіткими поза чинним законодавством обвинуваченнями, невизначеною кількістю обвинувачуваних, відсутністю презумпції невинності. Цей тип процесу перегляду результатів приватизації саме й потребує відповідного правового регулювання [2].

Найраціональнішим способом перегляду результатів приватизації є режим укладання мирових угод, який не призводить до зміни власника. Зміна власника спричиняє максимальні негаразди в економіці, оскільки створює невиразну ситуацію на самих підприємствах – об'єктах реприватизації – та провокує акції з переділу власності. Визначити коло об'єктів для укладання мирової угоди краще на основі службового розслідування, а не судового розгляду, яке апріорі припускає винність у порушенні закону. Вибираються ті об'єкти, процедура приватизації яких має ознаки обмеження допуску інвесторів або заниження ціни продажу.

Особливої уваги потребує вибір напрямків використання коштів, одержаних від перегляду результатів приватизації за мировими угодами. В цьому випадку необхідно підтримуватися принципу – суспільство зазнало від приватизації втрат і тому воно має одержати відповідну компенсацію. Досвід інших країн демонструє, що найбільш прийнятним для громадської свідомості є використання одержаних коштів на суспільно значимі соціальні програми або інвестиційні проекти, результати яких мають вихід у соціальну сферу.

Процес перегляду результатів приватизації в принципі не виключає процедуру повернення об'єктів у державну власність, але вона не повинна здійснюватися на політичних підставах. Це може відбуватися тільки на підставі прямих порушень законодавства, встановлених в судовому порядку. Для уникнення суб'єктивізму у визначенні міри відповідальності власників приватизованих об'єктів необхідно існуюче законодавство доповнити:

- визначенням моменту настання відповідальності;
- впровадженням шкали порушень і видів відповідальності (в першу

- чергу, перелік порушень, який може слугувати підставою для розриву договорів купівлі-продажу державних об'єктів).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Національний інститут стратегічних досліджень травень 2008 р. Українська приватизація : проблеми та пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/Table/Brifing/pres_rel.htm.
3. Приватизація та реприватизація в Україні після «помаранчевої» революції / О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, К.М. Агєєва. В надзаг. : Центр економічного розвитку. – К. : «Міленіум», 2006. – 106 с.
4. Про приватизацію державного майна [Електронний ресурс] : Закон України від 04.03.1992 р. №2163-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.